

KØGE KOMMUNES DAGTILBUDSSTRATEGI

Det gode børneliv i Køge Kommune handler om et fælles dagtilbuds-
område, der tager udgangspunkt i meningsfulde fællesskaber og
sætter børnenes perspektiver og deltagelsesmuligheder i centrum.

KOLOFON

Tekst og produktion
Børne- og Uddannelsesforvaltningen,

Køge Kommune
Torvet 1
4600 Køge

Layout: Askegaard | 180423

Tryk: Køge KopiCenter A/S

Produceret: i 2018

INDHOLD

DET HANDLER OM DET GODE BØRNELIV FOR ALLE BØRN	4	PEJLEMÆRKER:	
Forord	4	01/PROFESSIONELT OG TYDELIGT LEDERSKAB	14
DAGTILBUD - EN VIGTIG DEL AF SMÅ BØRNS HVERDAGSLIV	6	02/REFLEKTERET OG TILRETTELAGT PÆDAGOGISK PRAKSIS	16
Dagtilbudsstrategien	6	03/GODE FYSISKE RAMMER OG ORGANISERING AF LIVS- OG LÆRINGSMILJØER	18
Fælles vision	7	04/EVALUERINGSKULTUR MED FOKUS PÅ LÆRING	19
Dagtilbud med deltagelsesmuligheder for alle børn ..	7	05/PARTNERSKABER MED FORÆLDRENE	20
Livsduelighed	9	06/SOCIAL MOBILITET	21
DET BREDE LÆRINGSBEGREB	10	07/SAMMENHÆNG I ALLE OVERGANGE OG SAMARBEJDE PÅ TVÆRS	22
DAGTILBUD AF HØJ KVALITET	12	08/DIGITALISERING	23
		LITTERATURLISTE	24

DET HANDLER OM DET GODE BØRNELIV FOR ALLE BØRN

**Det gode børneliv i
Køge Kommune handler om
et fælles dagtilbudsområde,
der tager udgangspunkt i
meningsfulde fællesskaber og
sætter børnenes perspektiver
og deltagelsesmuligheder
i centrum.**

Forord

I Køge kommune tager vi ansvar for børnene. Fundamentet til dette arbejde blev lagt med Børn og Unge-politikken, og det bygger vi videre på i den nye Dagtilbudsstrategi. Med strategien sætter vi en fælles ramme og retning for, hvordan vi fremover vil arbejde med børn i 0-6 års alderen i Køge kommunes dagtilbud.

Jeg er stolt over at kunne sige, at vi som politikere sammen med dagtilbuddene sætter kursen for det gode børneliv med et fælles dagtilbudsområde, der tager udgangspunkt i meningsfulde fællesskaber og sætter børnenes perspektiver og deltagelsesmuligheder i centrum.

FN's Børnekonvention sætter fokus på barnets ret til leg og medbestemmelse. Det er også centralt for dagtilbuddene i Køge kommune. Dagtilbuddene er i deres arbejde med til at værne om barnets ret til at være barn, til at være forskellige og til at udvikle sig i forskellig tempo i fællesskaber med andre.

I dagtilbuddene i Køge er der fokus på at drage omsorg for børnene og samtidig udfordre børnene for at understøtte deres trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed, så de har mulighed for at kunne håndtere de muligheder og udfordringer, der følger med at være barn og være en del af forskellige fællesskaber.

Børn er ikke bare på vej til at blive voksne. Barndommen har værdi i sig selv.

Dagtilbuddene skal fortsætte med at understøtte og fortsat udvikle det gode børneliv, forstået som et liv, hvor der er rammer, plads, tid og ro til at være barn. Det er vigtigt, at børnene oplever sig set, hørt og forstået og oplever, at de har en demokratisk stemme i fællesskaberne i hverdagen. Børns udvikling sker ikke af sig selv. Udvikling sker gennem relationer og aktiv deltagelse i fællesskaber. Børnene skal ses om aktive medskabere af egen læring og udvikling i rammer, som de voksne er ansvarlige for.

Derfor skal vi sikre, at børnenes perspektiver og deltagelsesmuligheder er i centrum, så børnene også oplever, at det er det, der sker.

Når alt kommer til alt, handler det om at sikre det gode børneliv, hvor alle børn i dagtilbud i Køge får de bedste muligheder for at trives, lære, dannes og udvikle livsduelighed.

Venlig hilsen

Pernille Sylvest
Formand for Børneudvalget

DAGTILBUD - EN VIGTIG DEL AF SMÅ BØRNS HVERDAGSLIV

I Køge kommune er 87,24 procent af de 1- 2 årige og 96,43 procent af de 3-5 årige indskrevet i vuggestuer, børnehaver og dagpleje. Det giver dagtilbuddene en unik mulighed for at være med til at fremme det gode børneliv i Køge sammen med forældrene.

Undersøgelser viser, at dagtilbud af høj kvalitet gør en positiv forskel for alle børn – på den korte bane såvel som i et livslangt perspektiv. Derfor er det vigtig, at Køge kommune har dagtilbud af høj kvalitet. Det nytter noget at investere i de små børn både menneskeligt og økonomisk.

Dagtilbudsstrategien

Strategien skal ses i forlængelse af inklusionsstrategien, som har udgjort et godt grundlag for arbejdet på dagtilbudsområdet siden 2014. Begrebet inklusion skal ses som et bærende element i Dagtilbudsstrategien, hvor der er et stærkt fokus på børnenes perspektiver og alle børns muligheder for deltagelse i meningsfulde fællesskaber.

Dagtilbudsstrategien forsøger at samle væsentlige elementer fra Dagtilbudslov, politikker og strategier på området i ét dokument, som sammen med den nye Pædagogiske Læreplan, som forventes fra Ministeriet sommeren 2018, vil udgøre fundamentet for arbejdet på dagtilbudsområdet.

Dagtilbudsstrategien bygger på en vision, der er udviklet i fællesskab mellem lederne på dagtilbudsområdet og på en fælles forståelse af begreber som deltagelse, livsduelighed, læring og kvalitet. Strategien bygger på otte pejlemærker, der sætter retning for den pædagogiske praksis i hverdagen i dagtilbuddene.

Dagtilbudsstrategien sætter en fælles kurs for dagtilbudsområdet, men udmøntningen skal ske lokalt i dagtilbuddene. Strategien er således primært målrettet ledelse og personale i dagtilbuddene.

Fælles vision

Visionen for det gode børneliv i Køge kommune handler om et fælles dagtilbudsområde, der tager udgangspunkt i meningsfulde fællesskaber og sætter børnenes perspektiver og deltagelsesmuligheder i centrum.

Visionen handler om det gode børneliv for alle børn uanset deres baggrund. Visionen skal sikre mål om, at alle børn i dagtilbud får de bedste forudsætninger for at kunne deltage aktivt i meningsfulde fællesskaber med andre børn og voksne. Målene skal sikre, at børn i Køges dagtilbud trives, leger, lærer, dannes og udvikler høj grad af livsduelighed.

Alle børn skal opleve passende læringsudfordringer. Det handler således både om børn, der har udviklet livsduelighed, og dem, der er på vej til at udvikle livsduelighed.

Visionen handler om det gode børneliv her og nu og gode livschancer også senere i livet – og omfatter alle børn i Køges dagtilbud på tværs af driftsformer.

Dagtilbud med deltagelsesmuligheder for alle børn

Køge Kommunes dagtilbud arbejder målrettet på at øge kvaliteten i dagtilbud og dermed give børnene de bedste muligheder for at trives, lære, dannes og udvikle sig optimalt.

Men selvom dagtilbuddene gør en stor indsats i dag, må det konstateres, at børns sociale baggrund spiller en meget stor rolle i forhold til, hvordan de trives og klarer sig både i dagtilbud og senere i SFO og skole.

Dagtilbud hverken kan eller skal løse problemet med sociale forskelle i opvækstbetingelser. I stedet skal dagtilbuddene fokusere på, at sociale forskelle i mindst mulig omfang slår over i en læringsulighed, der påvirker barnets trivsel, læring og udvikling af livsduelighed.

Børn møder med forskellige forudsætninger, ønsker og drømme, og der vil derfor altid være forskelle i børnenes læringsparathed, motivation og måder at lære på. Læringsulighed opstår, når børn oplever forskellige muligheder for at lære og udvikle sig grundet deres familiemæssige baggrund og opvækst.

Dagtilbud med deltagelsesmuligheder for alle børn

Det er altafgørende med et styrket fokus på den læringsulighed, som betyder, at børns muligheder for at trives, lære og udvikle sig er betinget af deres sociale baggrund.

Tilegnelse af viden, færdigheder og kompetencer bygger på det, barnet tidligere har erfaret og lært. Det, der sker – eller ikke sker – sætter varige spor. De første spor ses allerede i 0-2 års-alderen. Samspelet mellem personlige, sociale og faglige kompetencer og graden af livsduelighed er afgørende for, om barnet kan fungere og håndtere de udfordringer, som barnet møder i sit hverdagsliv.

Forskellene i børns udvikling af livsduelighed hænger i høj grad sammen med den sociale baggrund, som børnene er rundet af og opvokset i. Men ved siden af den generelle læringsulighed er der også en gruppe børn, som har andre problemer i deres livsvilkår knyttet til at være en del af en familie i en udsat social position.

Her kan dagtilbuddene ikke løse opgaverne alene. Det kræver samarbejde på tværs. Det er derfor vigtigt, at de fagpersoner, der omgiver barnet, tidligt opsporer og handler med henblik på at styrke barnets trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed i et partnerskab med forældrene og andre relevante samarbejdspartnere.

Der er mange forhold, som er af betydning for at sikre, at forskelle i social baggrund ikke skaber læringsulighed. Men overordnet handler det om at skabe høj kvalitet i dagtilbud med:

- Livs- og læringsmiljøer med et stærkt barneperspektiv
- Høj faglighed hos ledere og medarbejdere
- En ny form for forældreinddragelse i form af partnerskab med forældre.

At understøtte disse forhold kræver fokus på begreberne livsduelighed, læring og kvalitet. I det følgende vil begreberne blive udfoldet.

Livsduelighed

Begrebet livsduelighed er et centralt begreb i den nye dagtilbudsstrategi. Det handler om de personlige, sociale og faglige kompetencer, der tilsammen bidrager til barnets evne til konstruktivt at kunne håndtere udfordringer, fungere alene såvel som i fællesskaber og udvikle sig i mødet med omverdenen.

Det handler om dannelse til livet både her og nu og på længere sigt.

Visionen for det gode børneliv bygger på en læringsforståelse, hvor deltagelse er et centralt begreb. Barnets aktive deltagelse ses som en forudsætning for læring og udvikling. Det er gennem deltagelse i relationer og fællesskaber med andre børn og voksne, at barnet trives, leger og lærer, dannes og udvikler livsduelighed.

Det forudsætter, at alle børn får muligheder for at kunne deltage i meningsfulde og forpligtende fællesskaber med børn og voksne, hvor de oplever at blive værdsat, lyttet til og taget alvorligt og inddraget i forhold, der har betydning for dem selv og deres fælles hverdag i dagtilbuddet.

Ledelse og personale har derfor fortsat en vigtig opgave i at skabe rammer og gode betingelser for alle børns deltagelse i meningsfulde, forpligtende og inkluderende fællesskaber i dagtilbuddene. Ligesom forældrene har en opgave i at skabe gode udviklende rammer for barnet i hjemmemiljøet.

Det kræver fokus på tidlig indsats allerede ved barnets start i dagtilbud og fokus på de første år i vuggestue og dagpleje. Det kræver også fokus på relationer og personalets inddragelse af børnenes perspektiver, på partnerskaber med forældre og inddragelse og samarbejde med andre relevante samarbejdspartnere.

DET BREDE LÆRINGSBEGREB

I dagtilbuddene har der i mange år været tradition for at sætte barnet i centrum. Det centrale i den danske dagtilbudstradition har været, at det at være barn har værdi i sig selv med plads, tid og ro til at være barn sammen med andre børn. Der har været en vægtning på børnenes frie eksperimenterende læring og leg.

Samtidig har kravene om effektivitet og måling af børns læring og kompetencer medført, at fokus de senere år har været tættere på et læringsbegreb, der har knyttet læring til de mål og aktiviteter, som medarbejderne igangsatte. I den læringsforståelse har der været en tendens til at se begreberne leg og læring som to adskilte begreber. Kritikere har talt om "skoleficering" og dagtilbud som første led i fødekæden, der forbereder til skolen.

I begge tilgange til forståelse af læring har der været børn, der ikke har fået de optimale muligheder for at trives og udvikle en høj grad af livsduelighed. Det er dokumenteret i flere undersøgelser på trods af, at det i Danmark i mange år har været ambitionen med lovgivning og politikker, at dagtilbud skulle give børn lige muligheder og ret til at være en del af fællesskabet.

Det er også sket på trods af det store arbejde, der allerede udføres i dagtilbuddene. Dagtilbuddene er kommet rigtig langt i arbejdet med børns trivsel, læring, og udvikling, men det må alligevel konstateres, at børns sociale baggrund fortsat spiller en rolle i forhold til, hvordan de klarer sig, og hvordan de har det i dagtilbud.

Det stiller dagtilbuddene overfor en opgave i forhold til at forstærke fokus på, at den sociale baggrund ikke skaber ulighed, hvor børn får forskellige muligheder for at lære og udvikle sig grundet deres familiemæssige baggrund.

Der skal ikke træffes et valg mellem enten leg eller læring. I børnenes hverdagsliv hænger leg og læring sammen. Det betyder, at der skal skabes rammer og rum for en pædagogisk praksis, der kan rumme begge dele. En pædagogisk praksis, hvor der er en stærk opmærksomhed i hverdagen på nærvær, relationer og fællesskaber med børnenes perspektiver i centrum.

Børn både leger og lærer. I dagtilbud af høj kvalitet er leg og læring en helhed. Her er der fokus på relationer og legerig læring og lærerig leg. Leg er grundlæggende for børn, og børn skal lege og lære, og de skal udfordres, så de kan opnå gode erfaringer med at deltage aktivt i meningsfulde, forpligtende og udviklende fællesskaber.

I samvær med børnene har medarbejderne pædagogiske intentioner for det, de gerne vil sammen med børnene. Børnene har også intentioner med det, de bidrager med i samværet med medarbejderne og med hinanden. For at inddrage børnenes perspektiver skal medarbejderne forbinde sig til børnenes intentioner og det, børnene bidrager med. Det kræver, at medarbejderne kan lytte, være nysgerrig og udfordre børnene, så børnene udvikler deres erfaringer med deltagelse i demokratiske fællesskaber med andre børn og voksne og får muligheder for at præge hverdagen med det, der giver mening for børnene under hensyn til den fælles hverdag.

Livs og læringsmiljøerne i dagtilbuddene skal fortsat udvikles, så de understøtter og udvider børns erfaringsverden, så alle børn oplever, at de kan og tør deltage aktivt i forskellige fællesskaber sammen med andre børn og voksne. Livs og læringsmiljøer skal ikke opfattes som noget, der etableres om formiddagen i en aktivitet. Livs og læringsmiljøer omfatter hele dagen både de praktiske rutiner, planlagte aktiviteter og børns leg.

DAGTILBUD AF HØJ KVALITET

Som beskrevet i det foregående er samspillet mellem børnene og mellem børn og medarbejdere et meget vigtigt parameter for kvalitet i dagtilbud, og kvaliteten af et dagtilbud må samlet set vurderes ud fra de grader af muligheder, dagtilbuddet giver børnene, og i børnenes muligheder for at påvirke disse betingelser i dagtilbuddet.

På baggrund af forskning i kvalitet i dagtilbud lægges op til en fælles forståelse af begrebet kvalitet, som tager udgangspunkt i, hvordan ledere og medarbejdere handler i forhold til:

- strukturkvalitet, som handler om de fysiske rammer, normering, uddannelsesniveau, sammensætning.
- proceskvalitet, som handler om den pædagogiske kvalitet i samspillet mellem medarbejderne og børnene, samspillet mellem børnene og samspillet med forældrene.
- resultat-kvalitet, som handler om, hvad børnene får af ud at være i dagtilbud og i hvilken grad de trives, lærer, dannes og udvikler livsduelighed

Dagtilbudsstrategien indeholder otte pejlemærker, der tager udgangspunkt i vision og fælles begreber, sætter retning for den pædagogiske praksis i hverdagen og partnerskaber med forældrene.

I det følgende vil de 8 pejlemærker bliver foldet ud, så det bliver tydeligt, hvad pejlemærkerne indeholder, og hvorfor det er afgørende vigtigt, at pejlemærkerne bliver kurssættende for arbejdet med høj kvalitet i dagtilbuddene i Køge.

I Køge Kommune peger vi på otte pejlemærker for udvikling af kvalitet i dagtilbud:

01/Professionelt og tydeligt lederskab

02/ Reflekteret og tilrettelagt pædagogisk praksis

03/Gode fysiske rammer og organisering af livs-
og læringsmiljøer

04/Evalueringskultur med fokus på læring

05/Partnerskaber med forældrene

06/Social mobilitet

07/Sammenhæng i alle overgange og samarbejde
på tværs

08/Digitalisering

01/ PROFESSIONELT OG TYDELIGT LEDERSKAB

Moderne ledelse er ikke en disciplin, som bedrives nedad i formelle organisatoriske hierarkier, men i høj grad noget organisationers deltagere skaber sammen på kryds og tværs af formelle grænser mellem faggrupper og afdelinger. Ingen fagprofessionel, leder, afdeling eller organisation kan lykkes alene gennem deres egen indsats. Der er behov for effektivt teamsamarbejde og ledelse på tværs af faglige og organisatoriske grænser.

Det er vigtigt, at ledere ikke lukker sig om et snævert individuelt ledelsesrum, men bedriver ledelse som noget, vi skaber sammen på kryds og tværs af organisatoriske grænser og mellem hierarkisk definerede ledelsesrum.

Den øgede kompleksitet i opgaveløsningen i dag betyder, at den enkelte leder ikke længere står som den alvidende ekspert, men må uddelegere en række af daglige beslutninger og faglige ekspertiser.

Ledelse handler med andre ord om, hvordan vi sammen skaber resultater. Men ledelse handler også om den måde, vi når resultater på. Det er både målene og vejen til målene, der er interessante.

Ledelse i dagtilbud drejer sig om at skabe retning i arbejdet med at omsætte love, politikker og strategier både de overordnede og egne strategier og skabe de bedste livs- og læringsmuligheder for børn på 0-6 års området.

Konkret skal lederen skabe mening, rammer og rum, der gør det muligt for medarbejderne at bruge deres faglige viden og erfaringer til at tage ledelse af hverdagens situationer og bringe både det enkelte dagtilbud og dagtilbudsområdet nærmere på at lykkes med kerneopgaverne omkring børnene. Samtidig skal lederen sikre muligheder for at medarbejderne oplever kvalitet i arbejdslivet.

Fokus er derfor mere på ledelse som samskabelse end på lederen som person. Når der står "ledelse" og ikke "lederen" er det for at tydeliggøre, at der ikke er tale om, at lederen som enkeltperson skal løse alle ledelsesopgaver, indgå i alle ledelsesrelationer, mestre alle ledelseskompetencer, håndtere de mange forskellige interesser alene osv. Det sker i et samspil med personalet og andre samarbejdspartnere i og udenfor dagtilbuddet

En fælles forståelse af ledelsesbegrebet på dagtilbudsområdet

På dagtilbudsområdet har ledelsesopgaven ændret sig over de senere år. Der er kommet en øget kompleksitet, som betyder, at ledere i dag står overfor helt nye udfordringer.

Ledelse er samskabelse. Lederens ansvar er at sørge for, at det sker gennem opbygning af kurs, koordinering og 'commitment', som skabes over tid og hele tiden er i udvikling.

- Kurs – som handler om fælles visioner, mål og opgaver, at håndtere prioritering og konkurrence mellem opgaver og etablere strategisk kommunikation.
- Koordinering – som handler om velfungerende organisations strukturer, processer og samarbejdsrum, tydeliggøre ansvar og roller, og at skabe muligheder for deling af information, viden, feedback, hjælp og sparring.
- 'Commitment' – som handler om, at motivere og opbygge tillid og håb, skabe relationer og netværk og håndtere travlhed, tvivl, frustration og usikkerhed og fejre succeser sammen med personalet.

Faglig ledelse

Faglig ledelse er nødvendig for at kunne skabe dagtilbud af høj kvalitet.

Ledelse skal fremme kvalitet og skabe en fagprofessionel kultur, hvor viden bliver omsat til pædagogisk praksis, der fremmer børnenes trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed.

> DET ER AFGØRENDE, AT ALLE LEDERE SIKRER

- omsætning af love, politikker, vision for dagtilbud og strategier for området til en tydelig pædagogisk kurs i et samarbejde med medarbejdere, forældre med flere.
- en udmøntning af forældrebestyrelsens principper
- en uddannelseskultur, hvor medarbejdernes uddannelse er et fælles anliggende, hvor alle medarbejdere erhverver viden og kompetencer til at sikre dagtilbud af høj kvalitet.
- rammer og ressourcer til opbygning af en refleksions- og evalueringskultur i professionelle læringsfællesskaber i og uden for dagtilbuddet
- en bevidst rekrutteringsstrategi af medarbejdere i forhold til dagtilbuddets nuværende og kommende udfordringer
- en fagfordeling på minimum 65% faguddannede medarbejdere
- retning og ressourcer for samarbejdet med relevante aktører i nærmiljøet
- teamsamarbejde og grænseskrydsende ledelse på tværs af dagtilbudsområdet, når opgaverne kræver det

02/ REFLEKTERET OG TILRETTELAGT PÆDAGOGISK PRAKSIS

Livs – og læringsmiljøer i dagtilbuddet består både af indhold og processer i den pædagogiske praksis og af fysiske rammer og organisering. Derfor er livs og læringsmiljøer fordelt over 2 pejlemærker - pejlemærke 2 og pejlemærke 3.

Pejlemærke 2 fokuserer på indhold og processer i pædagogisk praksis. Med pædagogisk praksis menes den pædagogik, medarbejderne udøver i hverdagens gøremål. Pædagogisk praksis kan opdeles i fire dimensioner.

- pædagogiske aktiviteter
- leg- og børnekultur
- pædagogiske rutiner i hverdagen
- Hjemmelæringsmiljøet – livs og læringsmiljøer i hjemmet.

Pædagogisk praksis udøves hele dagen og afspejler sig i de muligheder, der er tilstede for og sammen med børnene. Det kan både være situationer for modtagelse af børn om morgenen, for legemuligheder sammen med andre børn, for arbejdet med tage flyver-dragter på i garderoben, spisning ved måltider, bleskift, planlagte aktiviteter, oprydning, afhentning om eftermiddagen med mere.

Hjemmelæringsmiljøet skal forstås bredt som livs og læringsmiljøer i hjemmet. Det handler om, at medarbejderne og barnets forældre arbejder sammen i et partnerskab om barnets trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed gennem at skabe forbindelser mellem barnets oplevelser og erfaringer i dagtilbuddet og barnets hjemmeliv sammen med forældrene.

Didaktisk planlægning af pædagogisk praksis

Didaktisk planlægning i dagtilbuddet handler om, hvordan medarbejderne omsætter muligheder i hverdagen til at skabe liv- og læringsmiljøer, hvor alle børn kan deltage i meningsfulde fællesskaber.

Det kræver, at personalet bruger deres faglige viden, anvender viden om børnegruppens forudsætninger for at deltage, inddrager det, børnene er optaget af, til at planlægge og skabe retning for arbejdet med skiftende livs- og læringsmiljøer.

Det handler om planlægning, men også om at kunne gribe nuets muligheder og de situationer, der spontant opstår i det levede samspil mellem børn og mellem børn og personale. Det handler om at kunne skabe differentierede deltagelsesmuligheder

for og sammen med børnene i de konkrete opståede situationer, om at inddrage alle børn i fællesskaber og skabe en kultur, der understøtter et demokratisk børnemiljø med plads til inddragelse, medbestemmelse, leg og mangfoldighed i hverdagslivet.

På den måde kan medarbejderne forbinde sig med børnenes intentioner, så der skabes muligheder for at alle børn kan og tør deltage i tillidsfulde og forpligtende fællesskaber.

› DET ER AFGØRENDE, AT DAGTILBUDDENE:

- bruger muligheder i hverdagen til at skabe skiftende livs- og læringsmiljøer af høj kvalitet for børnene.
- planlægger livs- og læringsmiljøer med differentierede deltagelsesmuligheder i forhold til de aktuelle børnegrupper. Medarbejderne har fokus på mål, men i det levede samspil gribes og inddrages børnenes initiativer, så børnene oplever muligheder for at deltage aktivt og få medbestemmelse og indflydelse på egen og fælles hverdag.
- skaber rammer for en livs- og læringskultur, der understøtter et demokratisk børnemiljø med plads til leg og mangfoldighed.
- sikrer deltagelsesmuligheder og læringsudfordringer for alle børn – både de børn, der allerede har udviklet høj grad af livsduelighed og dem, der er på vej
- indgår partnerskab med barnets forældre om barnets trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed og skaber forbindelser mellem barnets oplevelser i dagtilbuddet og barnets hjemmeliv sammen med forældrene.
- inddrager nærmiljøet og indgår i forskellige former for samarbejde med kulturinstitutioner m.m. i og udenfor dagtilbuddet.

03/ GODE FYSISKE RAMMER OG ORGANISERING AF LIVS- OG LÆRINGSMILJØER

Livs – og læringsmiljøer i dagtilbuddet består af de fysiske rammer og indhold og processer i den pædagogiske praksis.

Hvor pejlemærke 2 fokuserer på indhold og processer i pædagogisk praksis, sætter pejlemærke 3 fokus på de fysiske rammer, såsom organisering og rummenes indretning.

Det er betydningsfuldt for børnene, at livs- og læringsmiljøerne, både ude og inde, skaber gode rammer for lærerig leg og legerig læring i både små og større børnefællesskaber.

De betyder, at de fysiske rammer skal være fleksible, så de kan ændres i forhold til de børn, der aktuelt er i dagtilbuddet. Rummenes indretning og æstetiske udformning skal invitere til leg, fantasi og aktivitet. Rum og ruminddeling skal ikke være en given størrelse, men skal kunne ændres på baggrund af pædagogiske refleksioner og børnenes medbestemmelse og indflydelse på hverdagen. Det er derfor vigtigt, at børnenes perspektiver løbende inddrages og bruges i den fremadrettede planlægning.

Den gode organisering af rammerne tager udgangspunkt i faglig refleksion over de livs- og læringsmiljøer, der er tilstede for de praktiske rutiner, planlagte aktiviteter, leg og børnekultur, hjemmelæringsmiljøer, så faglig viden og medarbejdernes kompetencer kommer bedst mulig i spil i skabelse og indretning af gode livs- og læringsmiljøer.

> DET ER AFGØRENDE, AT DAGTILBUDDENE:

- tager udgangspunkt i at livs og læringsmiljøerne afspejler børnenes perspektiver, ønsker og muligheder for leg og deltagelse i fællesskaber med andre børn i hverdagen
- organiserer rammer og indretning af livs og læringsmiljøer på baggrund af medarbejdernes faglige refleksioner i professionelle læringsfællesskaber i og udenfor dagtilbuddet
- udnytter de fysiske rammer både ude og inde til at skabe inspirerende, eksperimenterende og fleksible fysiske, psykiske og æstetiske livs og læringsmiljøer, der ændres i forhold til de aktuelle børnegrupper

04/ EVALUERINGSKULTUR MED FOKUS PÅ LÆRING

For at skabe høj kvalitet i dagtilbuddene skal der være en stærk evalueringskultur tilstede. Dagtilbuddene skal derfor videreudvikle en praksis, der baserer sig på indsamling af dokumentation med efterfølgende analyse og refleksion.

Det betyder ikke, at der skal være mere dokumentation. Tværtimod. Men det kræver, at personalet er bevidst om, hvilken form for dokumentation, der er nødvendig for at udvikle pædagogisk praksis, og hvilken form for dokumentation f.eks. forældre og børn har brug for, for at kunne følge med, hvad der sker i dagtilbuddet.

Nyere forskning viser, at en stærk evalueringskultur forudsætter, at der i dagtilbuddene er professionelle læringsfællesskaber, hvor personalet planlægger, reflekterer og evaluerer både deres praksis og børnenes udbytte. Det er vigtigt, at den enkelte medarbejder ikke står alene med opgaven, men er en del af et fællesskab, hvor der fokuseres på arbejdet med fælles værdier, på kollegial sparring

og på vidensdeling i og på tværs af dagtilbuddene.

Det handler om en bevægelse fra evaluering af aktiviteter til evaluering af, hvad børnene har fået ud af at deltage og være med. Det betyder, at personalet indsamler, analyserer og reflekterer for at bruge resultaterne til at videreudvikle den pædagogiske praksis, livs- og læringsmiljøerne og til udvikling af personalets kompetencer.

Dokumentation kan f.eks. ske gennem en systematisk inddragelse af børnenes perspektiver for at få kendskab til, hvad børnene erfarer og lærer gennem at deltage i hverdagens forskellige gøremål. Herigennem vil personalet få ny viden og muligheder for yderligere at kunne styrke alle børns udvikling af livsduelighed.

> DET ER AFGØRENDE, AT DAGTILBUDDENE:

- har en refleksions- og evalueringskultur, som er kendetegnet ved høj grad af undren, nysgerighed og refleksion gennem brug af fælles analyseværktøj og udforskning af egen og kollegaers pædagogiske praksis i professionelle læringsfællesskaber i og på tværs af dagtilbuddene
- arbejder forsknings- og vidensbaseret og kan begrunde de pædagogiske valg, der foretages i hverdagen
- inddrager børnenes perspektiver på at trives og være aktivt deltagende i meningsfulde fællesskaber i hverdagen

05/ PARTNERSKABER MED FORÆLDRENE

Medarbejdernes samarbejde med forældre om deres barn skal ske gennem et ligeværdigt samarbejde, der tager form af et partnerskab. Ved at bruge begrebet partnerskab understreges fokus på ligeværdighed og et fælles ansvar for barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse af livsduelighed.

Partnerskab bygger på gensidig respekt for forældrenes helt særlige viden om barnet i hjemmemiljøet, og dagtilbuddets pædagogfaglige tilgang og kendskab til barnet i dagtilbuddet.

Forældrene er de vigtigste personer i et barns liv, og alle forældre skal have mulighed for at bidrage bedst muligt til børnenes trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed.

Partnerskab vil i praksis antage mange former, da forældre er forskellige og vil indgå i partnerskab med forskellige forudsætninger, og det konkrete partnerskab vil skabe rum for mangfoldige former for samarbejde.

Det betyder, at partnerskaberne skal være ligeværdige, men differentierede, skabe plads til og respekt for hinandens perspektiver, bygge på konkret dialog og lede frem til samskabelse om

barnets trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed.

Forældre skal som udgangspunkt være de første, som dagtilbuddet inddrager, hvis der i dagtilbuddet er bekymring for barnet.

Det tværfaglige samarbejde bruges til at sikre, at alle børn får de optimale liv og læringsmuligheder i dagtilbuddet og til at sikre, at børn og forældre, som har brug for ekstra indsats får det tilbudt i Familiecenter Køge (FCK) og Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR).

Som noget nyt i Dagtilbudsloven skal forældrebestyrelserne udover pædagogiske principper også fastsætte principper for samarbejdet mellem dagtilbud og hjem, herunder dagtilbud/hjem-samtaler, hente og bringetidspunkter, forældres afholdelse af ferie med barnet, gå-hjem-møder, inddragelse af forældre i børns læring og /eller fokuseret forældreinvolvering gennem specifikke tiltag som f.eks. familie- deltagelse i dagtilbuddet.

Forældrebestyrelsen skal også indtages i arbejdet med den pædagogiske læreplan, det åbne dagtilbud, der omhandler samarbejdet med lokal-

samfundet og overgange fra hjem til dagtilbud og fra dagtilbud til skole.

> DET ER AFGØRENDE, AT DAGTILBUDDENE:

- udmønter forældrebestyrelsens principper til konkret praksis
- indgår i ligeværdige og differentierede partnerskaber med forældrene med udgangspunktet i forældrenes helt unikke viden om barnet i hjemmemiljøet og dagtilbuddets faglige tilgang og kendskab til barnet i hverdagen i dagtilbuddet.
- tager udgangspunktet i at partnerskaber mellem dagtilbud og forældre er et fælles ansvar for barnets trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed
- som udgangspunkt kontakter forældrene som de første, hvis der er bekymring for deres barn
- indgår i nye former for samarbejde med tværfaglige samarbejdspartnere og er med til at sikre gode overgange og en tydelig sammenhæng for børn og forældre

06/ SOCIAL MOBILITET

I pejlemærke 6 er der fokus på, at alle børn får muligheder for at trives og udvikle høj grad af livsduelighed i partnerskab med forældrene. Det kræver styrkede pædagogiske indsats-er i dagtilbud og tidlig indsats allerede i de første leveår af barnets liv.

For allerede inden børnene starter i dagtilbud, er der store forskelle i børns trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed. Forskellene hænger i høj grad sammen med den sociale baggrund, som børnene er rundet af og opvokset i. Der er tale om en generel læringsulighed, som dagtilbuddene kan være med til at mindske. Derfor er det vigtigt med tidlige indsatser.

Men ved siden af den generelle læringsulighed er der også en gruppe børn, som har andre problemer i deres livsvilkår knyttet til at være en del af en familie i en udsat social position. Her kan dagtilbud ikke løse opgaverne alene. Det kræver et stærkt tværfagligt samarbejde på tværs af Forvaltninger. Det er derfor vigtigt, at de fagpersoner, der omgiver barnet, tidligt opsporer og handler på at styrke barnets trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed i et partnerskab med forældrene og andre relevante samarbejdspartnere.

Dagtilbuddene skal skabe muligheder for, at alle børn får de bedste forudsætninger for at deltage i fællesskaber, udvikle livsduelighed og klare sig i livet både her og nu og på længere sigt uanset familiebaggrund og sociale opvækstvilkår.

Derfor skal der være en særlig opmærksomhed på de mest udsatte boligområder, dagtilbud med mange sociale udfordringer og tidlig indsats.

> DET ER AFGØRENDE, AT DAGTILBUDDENE:

- identificerer og handler i forhold til at sikre alle børns muligheder for at deltage aktivt i meningsfulde og udviklende fællesskaber med andre børn og voksne i hverdagen i dagtilbuddet
- i udsatte boligområder identificerer og handler i forhold til de børn, der er en del af en familie, som kan være i en udsat social position
- efter behov indgår nye former for samarbejde med tværfaglige samarbejdspartnere og er med til at sikre en tydelig sammenhæng for barnet i partnerskab med forældrene.

07/ SAMMENHÆNG I ALLE OVERGANGE OG SAMARBEJDE PÅ TVÆRS

Barnets erfaringer med skift grundlægges tidligt i livet, og erfaringerne fra tidligere vil præge barnets forventninger og oplevelser til nye skift. Derfor skal barnets perspektiv være i centrum ved overgange.

Den første større overgang for barnet er fra hjem til dagpleje/vuggestue. I planlægning af brobygning skal indtænkes, hvad der er vigtigt i forhold til at sikre tryghed og forudsigelighed i barnets liv på tværs af familie og dagtilbud. Det er også vigtigt, at forældre oplever tryghed og tillid til det skift, der sker. Det kan f.eks. ske ved, at den betydningsfulde viden fra forældrenes samarbejde med sundhedsplejersken, bringes i spil og kan være med til at sikre den gode overgang til dagtilbud for barn, forældre og dagtilbud.

For alle overgange gælder, at børnenes perspektiver og sociale liv er i centrum. Ved overgange fra hjem til dagtilbud eller fra dagtilbud til SFO og skole er det vigtigt, at alle relevante parter omkring det enkelte barn indgår i partnerskab.

Partnerskaberne tager altid udgangspunkt i, hvad der er vigtigt for det aktuelle barn i forhold til at sikre

barnets fortsatte trivsel og udvikling af livsduelighed gennem deltagelse i relationer i det sociale liv på tværs fra dagtilbud og videre f.eks. til SFO og skole.

Overgange er ikke kun ved skift til og mellem dagtilbud, men også skift mellem praktiske rutiner, planlagte aktiviteter og leg. Der skal også her være tydelige overgange i hverdagen og sammenhængende livs- og læringsforløb for børnene.

> DET ER AFGØRENDE, AT DAGTILBUDDENE:

- samarbejder med sundhedsplejersker og forældre allerede inden barnet starter i dagtilbuddet, så overgangen fra hjem til dagtilbud bygger på sammenhæng og partnerskaber, hvor også andre relevante aktører inddrages efter behov.
- skaber tydelige overgange for børnene i hverdagslivet og har mål om at mindske antallet af overgange internt i dagtilbuddet
- afholder regelmæssige ressourceteamsmøder med tværfaglige samarbejdspartnere
- samarbejder med forældre, SFO og skole om sammenhængende livs- og læringsforløb for børnene i relationerne i det sociale liv på tværs i overgangen mellem dagtilbud/SFO/skole

08/ DIGITALISERING

Digital teknologi har de senere år været genstand for debatter med indlæg for og imod små børns brug af digitale redskaber og sociale medier både i hjem og i dagtilbud.

Men den digitale teknologi er ikke til at komme udenom. Der er meget, der tyder på, at vi kun har set begyndelsen til det digitale samfund, hvor udviklingen af digitale medier og digital teknologi vil tage til. Det er derfor helt centralt, at børn ikke står alene med opgaven om at navigere i den digitale virkelighed.

Børn udvikler ikke af sig selv en kritisk tilgang til digitale redskaber eller evnen til at kunne gennemskue konsekvenserne af at bruge sociale medier. Derfor er det vigtigt at have fokus på at skabe en reflekativ, kritisk og demokratisk dagtilbudskultur, hvor børn og medarbejdere sammen forholder sig til brug af sociale medier.

At være barn og være en del af forskellige fællesskaber bliver i dag udfordret af sociale medier. Det er en ny virkelighed, som også helt små børn skal lære at trives og begå sig i. Grundlaget for at håndtere medier startes op allerede i dagtilbud og i hjemmemiljøet.

Børns digitale dannelse en del af begrebet livsduelighed. Både forældre og dagtilbud har et ansvar for, at børnene får muligheder for at udvikle livsduelighed, der gør dem i stand til at håndtere digitale redskaber og sociale medier i fællesskaber med andre børn og voksne.

I mange dagtilbud indgår digitale redskaber allerede i dag i en legende pædagogisk praksis, der vægter børnenes nysgerrig og mod til at eksperimentere og ved at prøve nye veje.

Dagtilbuddene skal fortsætte med at videreudvikle anvendelsen af både digitale redskaber og sociale medier (som Youtube med flere) og samtidig støtte og styrke den kritisk reflekative tilgang til hvordan, redskaber og medier indgår i hverdagslivet.

Digitale redskaber og sociale medier er ikke et mål i sig selv, men skal indgå som en del af en udviklende hverdag i dagtilbud også i kommunikation med forældre.

> DET ER AFGØRENDE, AT DAGTILBUDDENE:

- anvender digitale redskaber og sociale medier til at understøtte liv- og læringsmiljøer med demokratiske processer, som giver børnene muligheder for medbestemmelse og aktiv deltagelse i meningsfulde og forpligtende fællesskaber
- understøtter det legende og nysgerrige element ved brug af digitale redskaber, når der søges viden sammen med børnene og sikrer, at børnene møder teknologiens forskellige muligheder og begrænsninger gennem en medskabende tilgang
- opbygger livs og læringsmiljøer med en digital kultur, hvor børnene støttes og styrkes i at opbygge en kritisk reflekativ tilgang til digitale redskaber og adfærd på sociale medier
- sikrer at digital dannelse indgår i partnerskabet med barnets forældre om barnets trivsel, læring, dannelse og udvikling af livsduelighed og skaber forbindelser mellem barnets oplevelser i dagtilbuddet og barnets hjemmeliv sammen med forældrene.
- anvender digitale medier til praktisk information til forældre samt til at give indblik i børnenes hverdagsliv i dagtilbuddet

LITTERATURLISTE

Børne og Socialministeriet (2017): Stærke Dagtilbud Alle børn skal med i fællesskabet. Børne og Socialministeriet

Egmont Fonden (2016) Egmont rapporten 2016: En bedre start – livsduelighed hos de allermindste. København

Danmarks Evalueringsinstitut (2017): Kvalitet i dagtilbud – struktur, proces og resultat. Danmarks Evalueringsinstitut

Formandskabet for Rådet for Børns Læring (2016): Beretning fra Formandskabet. København

Formandskabet for Rådet for Børns Læring (2017): Beretning fra Formandskabet. København

Heckmann, J.J (2006): Skill Formation and the Economics of Investment in Disadvantaged children. Science, New Series, Volume 312, No. 5782

Jensen, Bente (2017): Social arv og ulighed. Hvordan dagtilbud kan gøre en forskel. I: Ploug, Niels (red) (2017): Social arv og social ulighed. Latvia: Hans Reitzel

Johansson, Eva, Pramling Samuelsson (2011): Lærerig leg – børns læring gennem samspil. Dafolo

Kommunernes Landsforening (2017): Godt På Vej - Dagtilbuddets Betydning. København

Kommunernes Landsforening (2017): Godt På Vej – I Samarbejde med Forældrene. København

Krogh, Susanne, Smith, Søren (2014): Aktionslæring i pædagogisk praksis. København: Dafolo

Larsen, Inge Schoug (2014): Samarbejde om det skolestartende barn. København: Lindhardt og Ringhof

Næsby, Torben (2017): Barndom Og Pædagogisk Kvalitet. Danmarks Tænk tank for Børns Opvækst og Udviklingsvilkår. Nordenstedt, Tyskland: Forlaget Books on Demand

Ploug, Niels (red) (2017): Social arv og social ulighed. Hans Reitzels forlag

Rambøl, Århus Universitet & Syddansk Universitet (2016): Børns tidlige udvikling og læring i dagtilbud – analyser af 0-6 årige børn i dagtilbud. Videnspublikation til kommuner. Udviklingsprogrammet til Fremtidens Dagtilbud. København: Undervisningsministeriet

Ringsmose, Charlotte, Staffeldt, Susanne Ringsmose (2017): Rum og læring for de mindste – om at skabe gode læringsmiljøer i vuggestuen. Frederikshavn: Dafolo

Sommer, Dion (2017): *Udvikling - Fra udviklingspsykologi til udviklingsvidenskab*. Samfundslitteratur

Svinth, Lone (2016): *Samspil og læring i vuggestue og dagpleje*. I: Brostrøm, Stig, Hansen, Ole Henrik, Jensen, Anders Skriver, Svinth, Lone: *Barnet i centrum*. Pædagogiske relationer i vuggestue og dagpleje. København: Akademisk forlag

Trillingsgaard, Anders (2015): *Ledelsesteamet gentænkt*. Sådan skaber I kurs, koordinering og commitment. Viborg

Qvortrup, Ane, Laustsen, Majbritt Skriver, Tjeve, Lotte Tangaa (2017): *Professionelle læringsfællesskaber i daginstitutioner*. I Albrechtsen, Thomas R.S (Red): *Professionelle læringsfællesskaber og fagdidaktisk viden*. Frederikshavn: Dafolo.

Aabro, Christian (red) (2014): *Læring i daginstitutioner - et erobningsforsøg*. Frederikshavn: Dafolo

